

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Mevo' ha-Yerushalmi

Frankel, Zacharias

הירכז, לקנרפ

Bresloy, [5]630 = 1870

ינש קרפ.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9910

פרק שני.

הברת אנשי ארץ ישראל ולשונות וסגנון של תלמוד ירושלמי.
 התלמוד ירושלמי משונה הרבה מן התלמוד בבלי הן בהברת האותיות הן
 בשימוש הלשונות והדיבורים המושאלים. ואף כי מטעין אחד יצאו הכבלי
 והירושלמי בכל זאת יש הפרש גדול ביניהם, וגם להודע באר היטב לשון
 הכבלי ודרכו יש לפעמים דברי הירושלמי כדברי הספר החתום, או מפני
 שאין בידו לעמוד על תוכן הדיבור והלשון או מפני שאינו יודע היאך מושאל
 על ענין זה. — והנה בענין דרכי הלשון יש להעיר, אנשי בכל שימשו בלשון
 ארמית ואנשי א"י על ידי שהיו קרובים לארץ סוריא החזיקו בדרך לשון סורסית
 אף שדיברו ג"כ ארמית, ובנו השמות והפעלים על דרך לשון סורסית.
 ולהקורא תרגום אונקלוס ותרגום יונתן בן עוזאל להתורה נודע שאונקלוס תרגם
 ארמית ונוטה הרבה לדרך ל' עברית, ויונתן בן עוזאל תרגם ארמית ונוטה הרבה
 לל' סורסית. וזה ההבדל הוא ג"כ בין הכבלי והירושלמי. הכבלי נוטה לל'
 עברית אף שלא הפריז על המדה כאונקלוס, ולא נוטה כלל לל' סורסית, ואך
 הגדות בענין לחשים ורפואות יוצאות מן הכלל כי יסודם בסיפור אנשי ארץ
 סוריא ומזמותיהם כנודע; והירושלמי הולך לרוב בדרך ל' סורסית. ועוד זאת
 להירושלמי שנמצאו בו הרבה מלות יוניות כי בארצות הקדם אשר היו אז
 תחת ממשלת רומי ובפרט בסוריא שימשו הרבה בל' יונית. ובקצת מקומות
 שימשו גם היהודים בל' יונית לבד כנראה מהמעשה דר' לוי בר חיתא שאזל
 לקסרין ושמע קלון קריון שמע אלוניםתון עיי' לעיל פ"א. ועיי' נדרים פ"י מ"ב
 סוף ע"א ר' בא בר זוטרא איתעביד תורגמן דר' יוחנן בהדא איתא דלא הוות
 חכמה משמוע סוריסט, ומוה המאמר יש לדין שנשתמשו הרבה בל' סורסית דאמר
 דלא הוות משמוע סוריסטן, (כצ"ל ונראה שהאשה הזאת לא דברה גם כן בלשון
 יונית דר' יוחנן הבין כודאי יונית ולא היה צריך לתורגמן). — והל' יונית אשר
 דברו היהודים אינה ל' יונית אשר שימשו בה היוונים הקדמונים והיא מהודרת
 מאוד, כי אם הלשון אשר היתה שגורה אז בפי המון העם של סוריא, והיא
 משחתה בה ויופי הל' הקדמונית הורד אז לארץ, וגם נשתנית הרבה עד כי לפעמים
 אין למצוא גם להבקי בל' יונית מוצא הדבר. — וגם בזה נשחתה הלשון
 הקדמונית ששמשו בשמות מורפנים אשר מקרוב באו ובעת זריחת אור ל' יונית
 לא נודעו. גם הסבו לפעמים על דרך השאלה עיקר כוונת המלה היונית
 לכוונה אחרת. עיי' בבלי שבת ס"ג ע"א אמר ר"ש בן לקיש כל המגדל כלב רע
 וכו' שכן בל' יונית קורין לכלב למס. וכבר נתגעו בזה הרבה, כי לא שמענו
 מעולם שבל' יונית קורין לכלב למס. אבל נראה שהיה מ' למס מושאל בפי
 ההמון בסוריא ממלת למס (λοιμός) אשר פתרונו בל' יונית רעב ויען כי הכלב
 לא נשבע ונראה תמיד רעב היו קורין אותו למס (וכבר הארכנו בענין זה
 במכתב חדשי שנת ט"ו). — ומצינו שלא הבינו כבר נימי האמוראים דא"ל ל' יונית
 הנקיה. עיי' ירושלמי ב"ב פ"ח הל' ט' (י"ו ע"ג) תני ד' שמעון בן גמליאל אומר

אף הכותב דיאטימון בלעז הרי זו כמתנה ר' חנין בשם ר' יהושע בן לוי
חזרתי על כל בעלי לשונות לידע מהו דיאטימון ולא אמר לי אדם דבר ע"כ.
והנה באמת דיאטימון הוא ל' יוגית *διὰ θεμα*, והוא אחד עם *διὰ θεοσις*,
ואחת מכוונות זאת המלה היא צוואה אשר מצוה איש לפני מותו. וכן ר"ש
ב"ג אמר זה המאמר לענין צוואה עיי' תוספתא שם סוף פ"ט. ור' יהושע בן
לוי וגם בעלי הלשונות אשר שאל אותם לא ידעו כבר פתרון המלה.
ואחר אשר הקדמנו אלה נבוא לפרט הדברים.

הברת אנשי ארץ ישראל.

באמרנו פה אנשי ארץ ישראל הכוונה אל אנשי גליל כי רוב האמוראים
ירושלמי היו בגליל. והברת אנשי א"י נודעת לנו על ידי מה שיוצא לנו מן
הירושלמי ומה שמסופר במקומות אחרים מהברת גלילאי.

איתא בבבלי ב"ק ו' על המישנה חב המזיק חייב המזיק מבני ליה אמר ר'
יהודה אמר רב האי תנא ירושלמי הוא דתני' לישנא קלילא. ובעירובין ג"ג
איתא דבני גליל לא דייקי לישנא, ואמרו שם דהאי בר גלילא דהוה קאזיל
ואמר להו אמר למאן אמר למאן אמרו ליה גלילאה שוטה חמר למירכב או
חמר למשתי עמר למילבש או אימר לאיתכסאה ע"כ, הרי שהברת בני גליל
היתה רפויה ולא הבדילו באותיות מבטא אחד בין אות לאות. והרמב"ן ז"ל
בפירושו לתורה כתב בזה בהרכבה מקומות הערות יקרות וגם הגאון מו"ה שלמה
ליב ר"פ ז"ל העיר בזה הענין בבכורי העתים תק"צ במאמר זמן ומקום ר'
אלעזר הקליר, וגם אנחנו הארכנו בזה בספרנו פארשטודיען צו דער זעפטואניטא
פ"ג, ונציג פה ביחד היוצא מכל הערות אלה.

הירושלמיים מחליפים אותיות א"ה"ח"ע וכמו שמורה הך דעירובין שהבאנו
לעיל. ועיי' בבבלי מגילה כ"ד ע"ב אין מורדין לפני התיבה לא אנשי בית שאן
ולא אנשי טבעונין מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין. וז"ל הרמב"ן
דברים ב' על הפסוק והעוים היושבים בחצרים ועל דעתי העוים הם החוים כי
המנהג בכתוב שיחליפו השמות כאשר אמרנו בהיותם מורים על ענין אחד
והנחש יעות עצמו בדרך ובכראשית רבה אמר ר' אלעזר ברבי שמעון שהיו
בקיעין בעפרות כנחש בגלילא צווחין לחויא עויא ונהגו בו לקרותו עכנא
ולקרותו חכנא (כצ"ל) ואמר ועתר לו וישמע תחינתו אמר ר' לוי בערביא
צווחין לחתירה עתירה ואמרו איכה יעיב באפו ה' אמר ר' חמא בר חנינא איך
חייב ה' ברוגזיה אית אתרא דצווחין לחיבא עיבא חוקים עוקים ומורגל הוא
בלשון ומה עויא אומר בדבר זה על ר' חייא וכן נהגו רבותינו לומר על הסיח
הדעת שהוא במקום הסיע הדעת ובירושלמי לעולם הסיעו במשנה והסיע עצמו
מלאכול ע"כ. וכל זה מרפיון הברת הירושלמי עד שהח"ת נשמע כמו ה"א
או ע"ן. — ומזה ג"כ שבא לפעמים בירושלמי אל"ף במקום שיש בבבלי ה"א.
בירושלמי איכן בבבלי היכן. ומרפיון הברת הירושלמי עוד שלא לבטא כלל
אל"ף או ה"א בראש התיבה, כמו מר במקום אמר, ר' בא במקום ר' אבא,
ר' לעזר במקום ר' אלעזר, נן במקום אנו, כיני במקום הכין איהי עיי' לקמן.

גם בהברת אותיות ב' ו' מ' ה' ניכר רפיון הברת בני א"י. הירושלמי מבטא ב"ת כמו ו'ו' ולכן אמר אביר במקום אויר, תרבד במ' תרוד וכו' עיי' רמב"ן בראשית ל' כ'. וגם במקום שיש דגש חזק בב"ת בא בירושלמי ו'ו', כמו ר' ווא במ' ר' בא, ועיקרו אבא ונפלה האל"ף (וכמו שזכרנו קודם לזה), וגם הדגש חזק, ואף שנשארו הבי"ת בדגש קל לא נמנעו לקרות במקומה ו'ו'. חלה פ"ב נ"ח ע"ג שמי פירות מחורין, אין מי פירות מחורין, אין לך מחוור, והוא במקום מחברין, מחבר. גם הברת פ"א להירושלמי רפויה לכן בא ב"ת במקומה עיי' רמב"ן שמות ט"ז ו' ויקרא י"ט כ'. — וכבר מצינו ג"כ ו'ו' במקום פ"א. ויקרא י"א ה' ואת הישפן תרגם אונקלס וית טפוא ויב"ע שלשונו ל' ירושלמית תרגם וית טווא. וכן בראשית ל"ב כ"ה נכאות ת"א שעף ויב"ע תרגם שעוה וכן הוא מורגל בל' המשנה (ודעת הרמב"ן בפ' מלת שעף עיי' שמות ל' ל"ד). — וכאשר רצו הירושלמיים לבטא הבי"ת במבטא כבד שמו מ"ם במקום ב"ת כי הבי"ת והמ"ם שתיהן ממבטא אחד וקרובות קצת זו לזו. בירושלמי ימנה בכבלי יבנה וכן הוא דה"י ב' כ"ו ו'; בירושלמי דמדמניות בכבלי דבדבניות. (והרב רש"ל ר"פ שם תולדות רבינו נתן תיבת בעיא כתב טעם אחר ואינו נראה). — ועיי' שביעית פ"ג מ"ח ולא יסמוך בעפר וגי' הר"ש ולא יסבוך בעפר ע"ש. וכמשנה ירושלמית איתא ולא יסמוך. ונראה שהגי' יסבוך היא בכלית והיא עיקרית עיי' בר"ש שם, והגי' יסמוך היא ירושלמית, כי רוב המשניות בס' זרעים וטהרות נראות ירושלמיות. ולכן הרבה תיבות בסדרים אלה ע"פ הברת הירושלמי כגון פאה פ"ו מ"א ב"ש אומרים הבקר לעניים (ומשם באה למס' עדיות פ"ד מ"ג), כלים פ"ב מ"ג וככב במ' וכפכף ע"ש בפ"י הרמב"ם ועיי' בערוך ובר"ש. שם מ"ה כסוי הלפס במ' כסוי האלפס ונפלה האל"ף על דרך הברת הירושלמי שכתבנו לעיל ועיי' לקמן.

והנה הבבליים בטאו במבטא קשה והירושלמיים במבטא רך ולכן ב"ת הבבליים הוא להירושלמי מ"ם, פ"א, ולהפך. ומזה שבירושלמי סוף כלאים ימא דסמכו ובמ"א ימא דסמקו וכל זה הוא נכון שזה הים נקרא כן לפי שהוא אדום, ובבלי כ"ב ע"ד ע"ב ימה של סיבכי. — וכן לפעמים המלה בירושלמי בר'ו ובבבלי ע"י כובד ההברה בפ"א. ירושלמי נדרים פ"א הל' ב' (ל"ז ע"א) כגון אילין גיוותאי דיגון קריין לחספא כספא, וכן ב"ד (והיא אנדה ירושלמית) פמ"ח א"ד לוי ואחד נראה לו בדמות נוטי, ובבלי ב"ב נ"ו ע"א נפתוחא (והעיקר נכטא והוא שם פלך בארץ ערכיא ונקרא נכטיא). — וכבר כתבנו שהירושלמי מבטא פ"א כמו ב"ת והבבליים מבטאים לפעמים ב"ת כמו מ"ם וכן נראה להם הברת פ"א כמו מ"ם. ומזה במשנה ירושלמית ע"ז פ"ג י"ג מפני שהנבייה נושרת. ובמשנה שבמשניות מ"ח מפני שהנבייה נושרת והעיקר נפייה מן גוף. והירושלמי בטא בהברה רכה נבייה, והבבלי בהברה כבדה נמייה ובמשנה שבכ"ג נבייה (ועיי' ערוך ערך נב ג'). ועיי' מעילה במשנה סוף פ"ג ולא בנויה, וי"ג נמיה, וי"ג נבייה עיי' ת"ש שם.

אותיות ג' כ' נתחלפו בירושלמי וכאה הרבה פעמים (עיי' הברה רכה) גימ"ל במקום כ"ף, גזיב במ' כזיב וכו'.

אותיות ס' צ' נתחלפו בירושלמי ובא לפעמים צד"י במ' סמ"ך, וקצת נראה שהברת צד"י היתה להירושלמיים רפויה כמו סמ"ך. ירושלמי תענית פ"א הל' ז' כלב יצא מפורצם. אונקלס ויקרא ט"ז ד' ייסר (תרגום תי' יחגור) ויב"ע יצר. וכן בא בירושלמי לפעמים צטר במ' סטר. — ובמשנה מדות פ"ד ט"ה קצוצטרה במ' גוזטרא. עיי' ערוך.

לפעמים בא בירושלמי למ"ד במ' נו"ן. אנטוליגוס במ' אנטוניגוס. — למ"ד במ' רי"ש, גלעיני במקום גרעיני.

עוד יש להעיר על איזה הברות ושינוים.

במקום שיש בשמות שוא נע בראש התיבה הירושלמי מוסיף לפעמים אל"ף. ברכות פ"ג ו' ע"ג רבי יוסי בר הלפתא הוה אתי באיסמטא במ' בסמטא וכן במ"א. ועיי' זבים פ"ג מ"א מ"ג האכלונס. ובר"ה פ"ב ט"ג מדות פ"ג ט"ח כלונסאות כלונסות וכן הוא הנכון כי העיקר כלונס (Columna), ובמשנה זבים בתוספות אל"ף כי רוב המשניות דסדר טהרות הן ירושלמיות וכמו שהעירו לעיל.

הרבה שמות פרטיים הבאים בכבלי באל"ף בסוף הם לרוב בירושלמי בה"א. בכבלי עקיבא, חייא, חנינא, חנניא, בירושלמי עקיבה, חייה, חנינה, חניניה (ולפעמים ג"כ באל"ף). וכן לפעמים בראש התיבה בכבלי באל"ף ובירושלמי בה"א. בכבלי אושעיא, בירושלמי הושעיה (וכאשר הוא בתנ"ך). — ובתיבת יהודה מצינו לרוב אלף בסוף בירושלמי, והוא מקצר ואומר יודא. בירושלמי משתנה הרבה פעמים האל"ף קודם יו"ד ואחר יו"ד ליו"ד. יני, יינן, זכיי, ודיין, דמיון, תניין במקום ינאי, אינון, זכאי, ודאין, דמאין, תנאין. (וכן הוא משפט ל' ארמית מן אכל העתיד ייכל במ' יאכל ייסר במ' יאסר). וזה מצינו ג"כ במשנה וברייתא בתיבת בייתוס, והעיקר באיתוס (Βοηθός) ונשתנה האל"ף ליו"ד.

לשונות הירושלמי.

מדרך הירושלמי לקרבן ב' תיבות אל אחת ועל ידי זה נבלע לפעמים האל"ף או הה"א אשר בראש התיבה שנייה. וזה נמצא לרוב בשמות פרטיים. שבת פ"ג ו' ע"ב ר' אבמרי במ' אבא מרי וכן הוא שמו של זה האמורא בהרבה מקומות. שם פ"א ג' ע"ב ר' ירמיה סליק לגבי רבסי והוא במ' רבי אסי. ע"ז פ"ה הל' י"א (מ"ה סוף ע"א) שלח שאל לרבמי ולרבסי והוא כמו לר' אמי ולר' אסי. שם הל' ט"ו כהדא רבמי. — וזה נמצא גם בכבלי פעמים הרבה. רבא במ' ר' אבא, רמי במ' ר' אמי, רבין במ' ר' אבין (עיי' ערוך ערך אבין). — ויבוארו לנו בזה גם מלות אחרות אשר השתמשו בהן בירושלמי, וקשה לפעמים להקורא לעמוד על עיקר כוונתם. אתינגן הוא כמו אית אינג, פי' יש הם. דמאי פ"ו סוף הל' א' מתניתא כר' שמעון בן גמליאל מה דתני ר' חייא כחכמים ופליגא אתינג מתני מתניתין במקום פלוני נהגו לעשות וכו' פי' יש הם אמוראים ששונים במקום פלוני וכו' ולא פליגי. — הכיני כלו' הכין היא. יוטא פ"ב סוף הל' א' תלמודי דר' יוחנן בשם חילפי הכיני קידש ידיו ורגליו וכו' פי'

הכין הוא, כן יש לפרש. — שם הל' ב' תלמידו דר' יונה הכיני לשיטול הפיים מהלך. — דמאי פ"ו הל' ב' אלא הא הכני רבנין אמרי תפשה מידת הדין וכו' אלא הכני קנסו חכמים וכו' והכני במ' הכיני. — והרבה פעמים בא בקיצור כיני, כיני מתניתא וכו' והוא במ' הכיני. ועיי' לקמן פ"ג. — היידנו כלו' האי דא אנהו. פסחים פ"א הל' ד' (כ"ז ע"ד) היי דנו שעת הביעור. — והירושלמי מדביק ג"כ לפעמים ב' תיבות לתיבה אחת אם הכרת האות האחרון של תיבה אחת דומה להכרת הראשון של התיבה האחרת, ועיי' נבלע לפעמים איזה אות. ברכות פ"ב ד' ע"ד אין מעבירין לפני התיבה לא חיפנין ולא בישנין, והוא כמו בית שאנין כלו' אנשי בית שאן עיי' בבבלי מגילה כ"ד אין מורדין לפני התיבה אנשי בית שאן. ועיי' רמב"ם בפירושו לפיאה פ"ז מ"א ד"ה ובישני הוא נקרא על שם המקום וכו' ונראה שכוון לזה.

ועתה נבוא לפרט איזה לשונות של הירושלמי ע"פ אל"ף ב"ת.

אהן. פתרונו: ההוא, זה. ברכות פ"ב ה' ע"א אהן מלכא משיחא. — שם ע"ג אהן דגחוד. — שם פ"ו י' ע"א אהן דנסב תורמסא וכו' אהן דמר סב. — שבועות פ"ו הל' ד' אהן אמר קנקנים ולא שמן ואהן אמר שמן ולא קנקנים, וכן בהרבה מקומות.

אין. לפעמים כמו אי, אם. כלאים פ"ג כ"ח ע"ד מה אין ר' יהודה דהוא מחמיר הכא טיקל תמן רבנן דאילין מקילין הכא לא כל שכן יקילון תמן וכו' מה אין רבנן דאינון מחמירין תמן מקילין הכא וכו'. — שבועות ריש פ"ה שנים שהפקידו כאחד וביקש האחד ליטול שלו אין שומעין לו ויעשה ככופר בחלקו ויהא חייב וכו' כלו' אם שומעין לו יעשה וכו' עיי' רא"ש פ"ה דשבועות סי' ב' בשם הרמב"ן. — ועל המעיין לשום על לבו זה הצד של תיבת אין, כי יש הרבה פעמים מקום למעות בזה.

איתפלגין, פליגין. במקום שנא בבבלי נחלקו, חולקין, איתא בירושלמי איתפלגין פליגין ואך במיעוטא דמיעוטא נאמר בירושלמי נחלקו (ועיי' לקמן ערך תפלוגתא). ובעל קרבן עדה ובעל פני משה לא שתו לבם ללשון הירושלמי, ולכן טעו הרבה בהמאמר ירושלמי סוכה פ"ד הל' ה' אמר ר' אימי זאת אומרת שהן נחלקין בפירות (בפירוש) ופירשו שהם מחולקים וכו' ועיי' בפירושינו למס' ברכות פ"ו.

את אמר. עיקרו איתמר והוא תיבה אחת (וכן בבבלי איתמר עיקרו איתמר, וגם בירושלמי נמצא איתמר), ומצינו לפעמים איתמר בתיבה אחת. ובה וכן היטב הא דאיתא ירושלמי כלאים ריש פ"ה כהיא דאמר ר' הילא הן דאת אמר לא אמרה למה את אמר פ"י מה שנאמר (שדך לא תזרע כלאים) לא אמרה (התורה) למה נאמר כלו' שהתורה לא פירשה הטעם דאיסור כלאי זרעים. עיי' בפירושינו שם.

בדא. פתרונו אמר או סבר. ברכות פ"ד ז' ע"ב לשעבר הא בתחילה לא בדא. שם פ"ו י' ע"ד אבל במקום שאין עושין את המליה עיקר לא בדא וכו' אבל במקום שאין עושין את הפירוד עיקר לא בדא וכו' אבל במקום

שאין עושין את השקומי עיקר לא בדא. וכן הוא במקומות אין מספר. —
ומזה נראה כבלי נדרים י' ע"א ר"ש בן לקיש לשון שבדו להם חכמים להיות
נודר בו ע"כ. ור"ש בן לקיש הוא אמורא ירושלמי כידוע, ופירושו לשון שאמרו
להם חכמים להיות. ומה דאיתא בש"ס שם וכן הוא אומר בחודש אשר בדא
מלבו נראה גליון וכהאי דיומא פ"ג סוף ע"ב כמו אחרי בלותי היתה לי עדנה
וכו'. ואפשר שגם תיבת "להם" מיותרת וצ"ל לשון שבדו חכמים וכו'.

בני פתרונו בן. ר' יודן בי ר' ישמעאל, ר' יוסי בי ר' בון. — ולפעמים
פתרונו בית כלו' בית מדרש ושל חכם פלוני, כמו בי ר' ינאי בכבלי, ובירושלמי
בית ר' ינאי בהרבה מקומות. ועיי' ירושלמי עירובין פ"ח כ"ה ע"א ר' חייה ור'
אסי ור' אמי סלקון לעכברי ושמעון מדבית ר' ינאי. וכן יש לפרש תנא דבי
ר' ישמעאל בכבלי כלו' דבית מדרשו של ר' ישמעאל עיי' דרכי המשנה פ"ב
ערך תנא דבי ר' ישמעאל. וכן בכורות פ"ז ע"ב דבי רב תנא שנה בשנה וכו',
חולין ריש ד' פ"ו במאי קמיפלגי תנא דבי רב וכו' נראה ג"כ לפרשו תנא
דבית מדרשו של רב, אבל רש"י פ"י שם בחולין בענין אחר. ועיי' בהקדמת
בעל קרבן אהרן לתורת כהנים ועיי' ביצה י"ט ע"א אמר רבא אשכחתינהו
לרבנן דבי רב ובפי' רש"י שם.

באיזה צד, הוא כמו בכבלי כיצד. ברכות כ' ע"ד פעמים חצות לילה
ופעמים קדמו עיני אשמורות הא באי זה צד בשעה שהיה דוד סועד סעודת
מלכים חצות לילה וכו'. ועיי' פ"י הרמב"ם ברכות פ"ו מ"א.

בעא, בעי. עיקר פתרונו דרש, חקר, חפש, ובל' המקרא אם תבעיון
בעיו ישעיה כ"א, נבעו מצפוניו עובדיה. ובל' המשנה פאה פ"ד מ"ה שלש
אבעיות ביום. וכבבלי נאמר איבעיא להו (פ"י איתבעיא להו), בעי מיניה, כי
קמבעי לי וכו' על ספק שעלה בלב השואל או השואלים והוא ל' שאלה
כלו' שאלה הבאה ע"י דרישה. ובירושלמי השתמשו במ' בעא, בעי, על
פנים שונים: א) בל' קושיא. ברכות פ"ה ט' ע"ב שמעון בר זוא בעא קומי
ר' יוחנן דבר שהוא נוהג ובא חכמים חולקין עליו. שם ר' מנא בעי מעתה
אפילו פתח במבדיל בין קודש לחול וחזר וחזתם במבדיל בין קודש לחול.
דמאי פ"א הל' א' ר' יוחנן בעי צווח ואמר ואת אמר הכין, ושם איתא על
זה אמר ר' יונה יאות הוא מקשי'. שם הל' ב' ר' בון בר חייא בעא קומי
ר' למה לי דמאי אפי' ודאי למה לי מיעוט אפי' רוב וכו' וכן הוא במקומות
אין מספר. — ² ולפעמים בל' החלט וענינו חקר והגה ועלה בידו דין או
מאמר זה. ביכורים פ"ג הל' ג' ר' זעירא בעי יחיד שנתעצל ולא בא מביא גדי
וקרניו מצופות בסף. כתובות פ"א הל' א' ר' יודן בעי אמר שרפוני ועבדו בי
עבודה ותנו חצי שדה פלוני לפלוני אם אין שורפין אין נותנין. — ומזה הענין
ברכות ריש פ"א ר' יוסי בר' בון בעי אין תימר שנים ספק ראה שני כוכבים
בערב שבת והתרו בו ועשה מלאכה ראה שני כוכבים במוצאי שבת והתרו בו
ועשה מלאכה מה נפשך אם הראשונים יום הן אף האחרונים יום הן ויהא חייב על
האחרונים אם האחרונים לילה אף הראשונים לילה ויהא חייב על הראשונים

ע"כ. (והמפרשים לא ירדו להוראה זו דתיבת בעי לכן פירשו שר' יוסי בי ר' בון איסתפקא ליה שמא הוא פטור דהוה התראת ספק עיי' בדבריהם וכל זה נשאר מעל, והאמת יורה דרכו). — עוד שם ראה שני כוכבים בערב שבת וקצר כחצי גרוגרות בשחרית וקצר כחצי גרוגרות ראה שני כוכבים במוצאי שבת וקצר כחצי גרוגרות מה נפשך אם הראשונים יום הן אף האחרונים יום הן ויצטרף של שחרית עם של מוצאי שבת ויהא חייב על האחרונים אם האחרונים לילה אף הראשונים לילה וכו' (וגם בזה נדחקו המפרשים ע"פ דרכם). — דמאי פ"ב כ"ב ע"ד ר' יונה בעי היתה שדהו זרועה ירק ובא ומצא אוזי ירק מותר והאוזי אסור וכו' וכל הענין מורה שהוא בל' החלט. — שם פ"ז כ"ה ע"ד ר' יודן בעי ממה דתימא כותי כגוי ע"ש. — שביעית פ"א ל"ג ע"ג ר' חנניה בריה דרב הלל בעי לא מסתברא בדלעת יונית. — מעשר שני פ"ד סוף הל' ב' ר' יונה בעי שניהם גוים לא שניהן בעלים לא אחד גוי ואחד בעל לא אלא לצדדין איתאמרת. — לפעמים בל' איבעיא כמו בכבלי דמאי פ"ב כ"ב ע"ג ר' יונה בעי למפריעו הוא נעשה תגר או מיכן ולהבא ר' מנא בעי הוא ובנו ופועלו מהו שיצטרפו לשלשה משואין כאחת. — שם ע"ד ר' זעירא בעי קומי ר' יסא כגון אני לר' שמואל בר רב יצחק ור' שמואל בר רב יצחק לי. ועיי' לקמן ערך שאל.

בקדמיתא. פתרונו לפעמים בראשונה. פסחים פ"ח הל' ו' ל"ז ע"א ר' יונה ור' יוסי תריהון אמרין בקדמיתא הוינן אמרין ישראל עדל מוין עליו ולא הוינן אמרין כלום.

ברם. מלבד הוראתו הידועה בא לפעמים במקום אף. ברכות פ"ג ו' ע"ד כהדא ר' לייא וחברייא הוי יתבין קומי פונדקיא ברמשא אמרין מהו מיטר מיליא דאורייתא אמר לון מכיון דאילו הוה איממא הוינן חמיין מה קומינן ברם בדון אסור. — דמאי פ"ה כ"ד ע"ד כמה דתימר תמן דרך אגודה ליתור והוא קשורה (קושרה) בפיו ברם הכא דרך אגודה ליתר והוא גותן מה שבפנים בחוץ וכו'. גרמך, גרמיה וכו'. פי' עצמך, עצמו. גרם הוא תרגם ארמית של עצם ומצינו גם בכתבי קודש איוב ט' גרמיו כמשיל ברזל, צפניה ג' לא גרמו לבוקר. וכבר מצינו במקרא השם עצם מושאל על עיקר ואומץ הדבר. כעצם השמים לטוהר, עד עצם היום הזה, בעצם תמו (עיי' רמב"ן ויקרא כ"ג כ"ח), ולכן אמרו בכבלי עצמך עצמו כלו' את גופך, הוא גופו וכו' וכן בירושלמי גרמך גרמיה. תרומות פ"ז מ"ד ע"ד מחלפה שיטתיה דר' שמעון בן לקיש תמן הוא אומר ספיקן בטל ברוב והכא אמר הכין תמן בשם גרמיה והכא בשם בר קפרא. — שם פ"ח מ"ה ע"ד אמר ר' שמעון בן לקיש אילו זכנתך גרמך ללוגדין (ובקראקא וקראטאשין בטעות ללודנין). פסחים פ"ז הל' א' זקני בתירה דשרון גרמון מן נשיוותא. — ומצינו גם בכבלי "לגרמיה עבד": אך בכבלי ענינו שהוא התגדר בענין זה ועבד לדעתיה וחכיריו לא הודו לו עיי' רש"י וערוך, אבל בירושלמי גרמיה הוא כמשמעו ולכן אמר בתרומות שהבאנו לעיל תמן בשם גרמיה כלו' בשם עצמו והכא בשם בר קפרא, ומדרך הכבלי לומר כאן משמיה כאן משמיה דפלוגי.

דלא, דילא. עיקרו דאי לא ונתחברו הב' תיבות ונבלע האל"ף (ולרוב גם הו"ד) ופתרונו כמו אלא בכבלי. שביעית פ"א ל"ג ע"ב שנאמר בחריש ובקציר תשבות לא אתיא דלא על רישא פ"י הא דתני שם במתני' שנאמר בחריש ובקציר תשבות לא קאי אלא על הרישא (דהפרק) עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית וכו' וכן שם ל"ג ע"ג לא אתיא דלא על סיפא. וכן במ"א. — וכן מצינו בהרבה מקומות לא צורכה דלא ופירושו לא נצרכה אלא, לית טעמא דלא אין הטעם אלא, לא מסתברא דלא אין הסברא נותנת אלא. כלאים פ"ג הל' א' לא צורכא די לא מה להקריח בית רובע. שבת פ"ב ה' ע"ב לא צורכה דלאו (דלא) הדליקו את הנר. — פאה פ"ג י"ז ע"ג לית טעמא דלא משום שמכניסו לקיום. שבת פ"ב הל' א' לית טעמא דלא משום שלא הוצאת האור ברוב הדלק. — חלה פ"ג הל' א' אמר ר' יונה לא מסתברא דלא בחול אבל בערב שבת צריכה לומר וכו'. והנה בכל מקומות אלה קדמה שלילה לא. . . דלא. ומצינו ג"כ דלא ופתרונו אלא בלא הקדמת שלילה. סוכה פ"ד הל' ב' ר' יעקב דרומיאי בעי מתניתא דלא כר' דוסא ופירושו אלא כר' דוסא ע"ש וצ"ע.

דלמא. פתרונו מעשה, עובדא. ברכות פ"א ב' ע"ג דלמא ר' חייא רבא ור' שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל וכו'. — שקלים סוף פ"ה דלמא ר' חמא בר חנינא ור' הושעיה הוון מטיילין באילן כנישתא דלוד וכו'. — ביצה פ"א הל' ו' דלמא ר' ליעזר ור' אבא מרי ור' מתניא הורי פיתא לארסקינס בשובתא. וכבר נתיגעו הרבה מחברים בפתרון תיבת דלמא ולא עלתה בידם. וכאשר נחזור אחרי המקומות שבא בהם „דלמא“ יצא לנו שלא בא אחריו אות השימוש ב"ת כמו בכבלי מעשה ב'. . גם לא בא פעל קודם לו או אחריו כמו בכבלי הוה עובדא או עובדא הוה אבל עומד תמיד בפני עצמו בראש המאמר וכאלה שהכאנו לעיל. לכן נראה שענינו סיפור והוא מל' יוני *δύλωμα* הודעת דברים או מעשה, וכזה בא על נכון דלמא בלא אות השימוש וכו' והוא בעין קריאה לעורך הקורא: סיפור!

דלכן. הוא כמו דאי לא כן ע"י דלא. ברכות פ"ב ד' ע"ד דלכן מה כן (נראה דצ"ל נן) אומרין סתמא ור' יוסי הלכה כר' יוסי וכו' — פסחים פ"ה הל' א' אמר ר' יוסה שבק ר' יהושע בן לוי רישא ואמר סופה דלכן כהדא דתני חנניה בן יהודה אומר וכו' פ"י ר' יהושע סמך על מה דאיתא שם קודם לכן דבין הערבים נאמר על משש שעות ולמעלן וכמו דכתיב כי ינטו צללי ערב ע"ש, דאי לא כן דאם לא נאמר שכוונתו ג"כ אהרישא יכול להקשות דלמא בין הערבים הוא בן ערבו של י"ד ובין ערבו של מ"ז וכמו דאיתא בכרייתא דחנניה בן יהודה. (והמפרשים לא ירדו לכוונת המאמר כי לא עמדו פה על פתרון תיבת דלכן).

הדא דאמר. . . אבל. הוא כמו בכבלי לא שנו אלא. ברכות פ"ה ט' ע"א אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו אמר ר' אחא הדא דאמר במלכי ישראל אבל במלכי אומות משיב שאילת שלום. ועיי' בבבלי שם ל"ב ע"ב.

הוי. הוא כמו באמת או הרי. שביעית פ"ב הל' א' הוי מאן תנא עד
אמתי חורשין שדה הלכן ערב שביעית ר' מאיר, וכן במ"א ובמדרשים. ומצינו
דוגמתו בכרייתא בבלי גיטין ה' ע"א הוי לא הוצרכו לומר בפני נכתב וכפני
נחתם להחמיר עליה אלא להקל עליה.

והוא דרבה מנה. והוא גדול ממנה כלי' הסברא נותנת להפך, וזה
בעצמו פתרון תיבת אדרבא בבבלי. פאה פ"א ט"ו ע"ד אמר ר' אבון ומה אם
דבר שהוא פריעת חוב כתיב למען ייטב לך ולמען יאריכון ימך דבר שיש בו
חסרון כים וסיכון נפשות לא כל שכן אמר ר' לוי והוא דרבה מנה גדול הוא
דבר שהוא בפריעת חוב מדבר שאינו בפריעת חוב.

ולכן. הוא ואי לא כן עירובין פ"ד ריש הל' א' ולכן מה נן אמרין ע"ש.
חייליה דפלוגני. ראיית פלוגני. וכא במקומות אין מספר. ועיקר
פתרון חייליה הוא כחו וכמו דאיתא כתובות פ"ג הל' ה' לית בחיילי טעון
טרחותיהון דתריי. — ואפשר שמה שנא בבבלי "מסייע ליה, סיוע וכו" הוא ג"כ
מענין זה, ואחוזת מרעהו תרגם אונק' סיעת מרחמוהי אלא שבבבלי מושאל מל'
עזר כמו כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה. ואין להאריך פה בזה.
כ"י. עיקרו כי האי ונתחברו הב' תיבות ונבלע הי"ד והה"א, והאל"ף
נשתנה ליו"ד כמשפטו לפני יו"ד וכמו שהערנו לעיל. ברכות פ"ב ד' ע"ג לית
לך אלא כ"י דמר ר' יוחנן וכו' כ"י דמר ר' יצחק וכן במקומות הרבה.
כל עמא. הוא כמו בבבלי כולי עלמא. ודע דבירושלמי לא בא בשום
מקום שם עולם על הוראת מספר גדול של אנשים או על הוראת ציבור.
ועיי' לקמן פ"ג.

ליידא. הוא להאי דא, לאי דא, ונתחברו ב' תיבות לתיבה אחת והאל"ף
נשתנית ליו"ד כמו במ' כ"י. כלאים פ"ה ל"א ע"ב ליידיא מילה כתיב ושבתה
הארץ. וכן במ"א.

למידת הדין. פירושו בירושלמי דין ממון. ברכות פ"ב ה' ע"א ולמידת
הדין אמר ר' יצחק וצרת הכסף בידך ובלבד בידך. — שביעית פ"י ל"ט ע"ג
ר' בא בשם רבנין דתמן שלשה שדנו ומת אחד מהן חותמין בשנים וכו' אמר
ר' חניי מתני' אמרה כן והדיינין חותמין מלמטה או העדים. ולמידת מידת הדין
מפרזובל (פ"י בתמיה) אשכח תני הוא מידת הדין הוא פרזובל. — מעשרות
פ"ב סוף הל' א' וכמה שיעור הכלכלה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן סתם
כלכלה ארבעת קבין וגדולה סאה וקטנה שלשה קבין ר' יונה בעי למעשרות
איתאמרת או למידת הדין. — נדרים פ"ז הל' א' אלא ר"ע סבר מיטר הדלועין
בכלל ירק ורבנן אמרין אין הדלועין בכלל ירק אף למידת הדין כן ירק זה
מכור והיו שם דילועין על דעתיה דר"ע מכורין על דעתון דרבנן אינן מכורין.
ועיי' שביעית פ"ט ל"ה ע"ד תני רשב"ג אומר סימן להרים מילין לעמקים תמרים
לנחלים קנים לשפלה שקמים וכו' אית דבעי למיטר למידת הדין איתמר ע"כ.
ובבלי פסחים ג"ג ע"א נישנת ג"כ הך ברייתא דרשב"ג ושם איתא סימן לשפלה
שקמים נפקא מינה למקח וממכר. —

והנה אף שבמקומות האלה וגם בסוגיות אחרות פירוש למידת הדין
הוא לדין ממון מ"מ אינו זו ממשמעתו כלו' מה שהוא על פי שורת הדין,
ויען כי בדיני ממונות לית לן למיזל לקולא או לחומרא כ"א ע"פ המשפט בלי
נשות ימין או שמאל לכן נקרא דין ממון מידת הדין. — וזוה בא נ"כ בקצת
מקומות מידת הדין להורות שהעמידו הדבר על עיקר הדין ולא הוסיפו עליו.
מעשר שני פ"ב נ"ג סוף ע"ב ע"ג אמר ר' יוחנן כל שיש בו הותר מידה
השבה לפי השכון וכל שאין בו הותר מידה השבה לשני וכו' מתניתא פליגא
על ר' יוחנן האשה ששאלה מחבירתה תבלין ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי
שתיהן אמר ר' בא תחומין עשו למידת הדין פ"י העמידו אותן על עיקר הדין
(משא"כ במעשר שני שהחמירו בו). ובביצה פ"ה הל' ג' איתא הך סוגי'
בקיצור ושם איתא תחומין עשו אותן כמידת הדין והוא ט"ס וצ"ל למידת הדין.
(ובעל קרבן עדה נשתבש בזה הרבה כי נעלמה ממנו הסוגי' דמס' מ"ש).
ובב"ק פ"ה הל' א' איתא זאת אומרת שלא הילכו במידת הדין בממון אחד
הרוב והך בממון הוא פירוש דמידת הדין, ואפשר שהוא הוספה מיד אחרון.
ובכתובות פ"ב הל' א' הגי' שלא הילכו למידת הדין ולממון אחד הרוב והוא
גי' משובשת וצ"ל כמו בב"ק במידת הדין בממון.

לא הכל ממנו. פ"י אין הכל תלוי ממנו כלו' מדעתו או מדיבורו
והוא כמו בכבלי לאו כל כמיניה (וגם שם פירושו לא כאילו הכל מיניה). —
דמאי פ"א כ"א ע"ד לקחן לאכילה וחישב עליהן לזרע לא הכל ממנו. שביעית
פ"ח הל' א' תני המוכר מוכר לאוכלין והלוקח לוקח לעצים לא הכל ממנו
המוכר מוכר לאוכלין והלוקח לוקח לאוכלין וחישב עליהן לעצים לא הכל
ממנו. — גיטין פ"א הל' א' מ"ג ע"ב נתן לה גיטה נטלו ממנה והשליכו לים או
לנהר לאחר זמן אמר לה נייר חלק היה ושטר פרוע היה לא הכל ממנו לפוסלה.
לשעבר, לבא. הוא כמו בכבלי בדיעבד לכתחילה. וכו' במקומות אין
מספר כאן לשעבר כאן לבא.

מאחר. הוא במקום מינו בכבלי. שנועות פ"ד ל"ה ע"ד אמר ר' יודן
אין אומר בממון מאחר דו יכיל מימר ליה אתה אמרת לי להרוג ולקוץ אף
על גב דו אמר ליה לא הרגתי ולה (צ"ל ולא) קצצתי פטור. — שם פ"ו
הל' א' רב ור' יוחנן תרויהון אמרין והוא שהלווהו בעדים אבל אם הלווהו
שלא בעדים יכול מימר ליה הלויתני ונתתי לך מחצה א"ד יודן אין אומר
בממון מאחר דיכול למימר ליה לא הלויתני ויכיל מימר ליה הלויתני
ונתתי לך חציים.

מאי כדון עיי' עד כדון.

זה. הוא ל' שאלה וספק, ולפעמים ל' תמיהא. ברכות פ"ו י' ע"א ר'
ירמיה בריך קומי ר' זעירא המוציא לחם מן הארץ וקלסיה מה כרי נחמיה
(דאמר שם המוציא לחם). — שם ר' אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום
כלום עד שיטעום המברך ר' יהושע בן לוי אומר שותין אע"פ שלא שתה
מה פליג (פ"י הש"ס מסופק ושואל אם פליג ריב"ל ארב וע"ז משיב) מה דמר

רב כשהיו כולם זקוקין לכבר אחד מה דמר ר' יהושע כשהיה כל אחד ואחד כוסו בידו. — שם פ"ח י"ב ע"ב תנא ר' יעקב קומי ר' ירמיה מברכין על הבשמים של גוים מהו פליג (פי' אמתניתין דתני אין מברכין על הנר ועל הבשמים של גוים) ונראה דצ"ל מה ופליג וכדרך הירושלמי בהרבה מקומות — ואפשר שמי' מה היא במ' מהו כלו' מה הוא וכהוראת מהו בבבלי. ועיי' סוכה פ"ה סוף הל' ב' מה ביד כולהם ק"כ לוג או ביד כל אחד ואחד ק"כ לוג.

מ'. לפני פעל הוא כמו כד (כאשר). ב"ב פ"ט הל' א' כהדא ארמלתיה דר' שובתי הות מבזבזה בניכסיה אתון בנזן קירבון לר' לעזר אמר לון ומה נעבוד לכזן ואינזן עמא שמייא מי נחתון אמרון וכו'. — סנהדרין פ"ז כ"ה ע"ד מי נפק אהן מינייא. — ע"ז פ"ג הל' א' ר' אבהו מי דמך. . . זכדיי בר ליואי ור' יוסי בר פיטרס ור' יהושע בן לוי מי דמכין. (ואפשר שמי' הוא כמו מן ומי נחתון פירושו כמו מן דנחתון, מי דמך מן דדמך).

מעיתה. הוא כמו אם כן. כלאים פ"א כ"ז ריש ע"ב את חוקתי תשמורו וכו' משום חוקים שחקקתי בעולמי מעתה אסור לאדם הראשון ר' יוסי בשם ר' הילא דברי הכל היא משום חוקים שחקקתי בעולמי מעתה אסור להרכיב תאינה שחורה על גבי תאינה לבנה וכו'. — שם פ"ב כ"ז ע"ד רוצה הן בהן כאילו עקורין ומנחזין לפניו מעתה מצא כלאים בכרם יהו אסורין משום גזל.

מתניתא. כינוי בירושלמי בין למשנה בין לברייתא ורק באיזה מקומות נאמר על המשנה מתניתין, ובבבלי מתניתא כינוי לבד לברייתא כידוע. ודע דבירושלמי לא נמצא לי' ברייתא.

נסיב ויהיב. כמו בבבלי נשא ונתן. שביעית פ"ז ל"ז ע"ג ר' הושעיה נסב ויהיב בהדין מוריים ר' חונא נסיב ויהיב בהדין חלתתא.

עד כדון. עד עתה, עד כאן. ברכות פ"ג ו' ע"ב תני אם היו שם שתי דרכות מתאימות אחת רחוקה וטחורה ואחת קרובה וטמאה אם היו רבים הולכין ברחוקה הולך ברחוקה ואם לאו הולך בקרובה עד כדון בטומאה של דבריהם אפי' טומאה שהיא מדברי תורה פי' עד כאן אישמעינן בטומאה דרבנן מה דינו בטומאה דאורייתא. — מעשר שני פ"ד נ"ה ע"ב עד כדון חדשות ישנות פי' עד כאן אישמעינן בחדשות (שם נוכל לומר בשנה זו נתן לתוכה) ישנות (מה דינו). — עד כדון כר' עקיבא כר' ישמעאל ברכות פ"ז י"א ע"א ערלה פ"ב ס"ב ע"א ובמקומות הרבה, פי' עד כאן אישמעינן לשיטת ר"ע דדריש כפל לשון לשיטת ר' ישמעאל דלא דריש כפל לשון מהיכן שמעינן דין זה. ועיי' לקמן סגנון הירושלמי.

וכן בא מאי כדון מאי עתה, פי' מאי איכא למימר או מאי הוה עלה. ברכות פ"ג ו' ע"ב מה בין סוכה ומה בין לולב סוכה נוהגת בלילות וכימים לולב אינו נוהג אלא ביום. התיב ר' יעקב דרומייתא הרי תלמוד תורה נוהג בלילות כבימים מיי כדון. —

על אתר. בבבלי לאלתר אך בבבלי נתחברו הב' תיבות ועיקרו אל אתר (ועיי' ר"ב מוספיא ערך לאלתר). ועיי' ר"ש פאה פ"ח סוף ד"ה ירושלמי אבא

שאל על ידי שהן חביבין באין על אתר ואית דגרסי לאלתר ע"כ והיא היא
אבל בירושלמי נמצא כמעט תמיד על אתר.

צריכה. ל' איבעיא וספק, ופירושו הך מילתא צריכה דרישה וחקירה
ואמרו בקיצור צריכה. ברכות פ"ז י"א ע"ב מחלפא שיטתיה דר' ירמיה התם
צריכה ליה והכא פשיטא ליה. — שקלים פ"ד מ"ח ע"א ר' בא בר כהן בעא
קומי ר' יוסא מחלפא שיטתיה דר' חייא בר בא תמן צריכה ליה והכא פשיטא
ליה. — כלאים פ"א כ"ז ע"א האבטיח והמלפפון אינן כלאים זה בזה. ר'
יודה אומר כלאים הקישות והאבטיח צריכה פי' ספק אם הם כלאים או לא. —
ביצה פ"א סוף הל' ט' ר' נחום אמר ר' שמואל בר אבא בעי הדא אמריה
ליבש אסור לקדירה מותר על יד על יד צריכה. — יומא פ"ב הל' א' ר'
ירמיה אמר חילפיי שאל וכו' ולא מתניתא היא וכו' מתנית' למצוה מה צריכה
ליה לעיכוב. — ועיי' ברכות פ"ז י"א ע"ב אמר ר' זעירא עד דאנא תמן
אצרכית לי מצרו לי מינד לאשלתי. —

שאל. כמשמעו שאלת דבר, ובאתפול כלאים פ"ג הל' א' אשתאילת
לר' הונא ספרא דסדרא וכן מעשרות פ"ב ריש הל' א' ובמ"א. — ובא ג"כ בל'
אבעיא וספק. כלאים שם ר' נסא שאל עשה פאה באמצע זרע כמו מסין
משכו בכמה. — יומא פ"ב הל' א' ר' יעקב בר אחא אמר חילפיי שאל קומין
שנתנו על גבי מערכת לילה מה הן ר' ירמיה אמר חילפיי שאל אימורין
שנתנו על גבי מערכת לילה מה הן. — וכבר בארנו לעיל ערך בעא שמשמעות
בעי הוא לפעמים ג"כ ל' איבעיא וספק ובוהו הוא אחד עם שאל, אבל בעי
בא לפעמים בל' החלט ובוהו הוא נוסף על הוראת שאל. ועיי' חלה פ"א ג"ז
ע"ד ר' חייא בר יוסף שאל על דעתיה דר' לעזר מהו שיהא נגד לענין חלה
בעיסת האורז שמואל בר אבא בעי איזהו חדש וישן שבחלה שתי שדות אחת
הביאה שלישי ואחת פחות משליש לחלה אחת למעשרות שתיים אחת פחות
משליש ואחת עשבים לחלה שתיים למעשרות אחת וכו'. והמעין שם יראה
שמה שאמר ר"ח בר יוסף הוא בדרך ספק ואיבעיא ודברי שמואל בר אבא
הם בדרך החלט, לכן בא בדברי ר' חייא בר יוסף שאל ובדברי שמואל בר
אבא בעי.

שמועה עיי' לקמן פלוני עבד לה שמועה.

תיי. הוא כמו אתיא בכבלי, והאל"ף נפלה בראש התיבה כדרכה בירושלמי,
והאל"ף אחר יו"ד נשתנית ליו"ד עיי' לעיל ערך כיי.

תמן. שם, נאמר על המשנה הנשנית במס' אחרת ובל' תמן תנינן (ובכבלי
תנן התם), וגם על המשנה הנשנית באותו פרק. עיי' תרומות פ"א הל' ד' (מ' ע"ד)
תנינן תמן אין תורמין וכו' והוא משנה בסוף אותו פרק. וכן בא תמן על מאמר
אמורא במס' אחרת או בפרק אחר, ובכלל בסוגי אחרת. — ובא פעמים אין
מספר על כבל בל', רבנן דתמן" או "בד נחית לתמן" ולעומת זה נאמר "הכא"
על א"י "בד סליק להכא", ובכבלי נאמר להפך התם על א"י "שלחו מתם" כלו'

מהתם ופירושו מא"י. — ולפעמים נאמר תמן גם על ארצות אחרות חוץ מבבל. ויקרא רבה פ"ג תמן קורין למלכיא אלהיא ע"כ וקאי ארומי שקדמו תי' האלקי לשם הקיסר (Divus Antoninus, Divus Severus). — ועיי' מגילה פ"ד הל' ה' (ע"ה ע"ב) ר' שמעון ספרא דטרכנס אמרין ליה בני קרתיה קטע בדיבוריא דיקרינון בנינון וכו' בטר יומין נחת להכא וכו' הרי דאמרו הכא לעומת טרכנס שהיתה עיר מעבר לירדן במחוז טרכנייא. — שבת פ"ט הל' א' ועיי' ע"ז פ"ג הל' ח' תמן צווחין לפעלא טבא עמרא (כצ"ל עיי' רמב"ן פ' כי תצא פסוק לא תתעמר בה) וצווחין לרחוץ של מי רגלים עמירה ע"כ, ולא שמענו מעולם שקורין בבבל לפעלא טבא עמרה וכו'. — ברכות פ"ח הל' א' אמר ר' יוסי בר' נהיגין תמן במקום שאין יין שליה ציבור עובר לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותרם במקדש ישראל ואת יום השבת ע"כ ולית מאן דאמר כזה בבבלי, ועיי' פ"ד ערך ר' יוסי בר' ר' בון. ועיי' ערך כהנא.

תפלוגתא. כמ' שאמר הבבלי מחלוקת אמר הירושלמי תפלוגתא. עיי' לעיל ערך איתפלגון. ואך מקומות מעטים יוצאים מן הכלל. פאה פ"ו י"ט ע"ג ואין תעבדינה גרוש מחלוקת שמאי והלל (צ"ל בית שמאי ובית הלל). — כלאים פ"ג כ"ח ע"ד ר' ינאי אמר במחלוקת.

תפתר. הוא כמו תריץ בבבלי ובירושלמי לא נמצא כלל תריץ, וכן לא נמצא תירוצין ותירוצא כ"א פיתרא עיי' סוף דמאי אלא כהדין פיתרא קדמיא. ובל' קושי' נאמר בירושלמי בעי שאל עיי' לעיל ערכם, וגם אקשי.

תרגם. בבבלי נראה הוראתו פירוש הדבר לכן בא הן על העתקה גרידא פסחים מ"ב ע"ב וקולן של סופרים הכא תרגמו פרודא דאושכפי, הן לתריץ איזה קושיא שם ל"ט ע"ב מיתבי יוצאין בהן ובקלה שלהן וכו' תרגומא אקלה, וכן במ"א. אבל בירושלמי נאמר תרגם על העתקה גרידא לבד, סוכה פ"ה הל' ג' מהו מפקיעין תירגם ר' חגי קומי ר' יוסה מפשילים. — שם הל' ה' להמשנה קרא הגבר תירגם רב קומי דבית ר' שילה קרא גברא. וכן הוא שקלים פ"ה הל' ב' (ועיי' בבלי יומא כ' אמר רב קרא גברא). ואך איזה מקום בהגדה יוצא מן הכלל. עיי' ריש פ"ט דברכות תרגם יעקב כפר נבוריא בצור לך דומיה תהלה אלהים בציון סמא דכולא משתוקא.

סגנון הירושלמי

מלבד ההבדל בין הירושלמי והבבלי בהנחת האותיות וחילופיהם ושימוש איזה חלקי הדיבור יש עוד הבדל ביניהם בקצת אופנים הבאים לכאן הענין ולברר תוכן המאמר. ונזכיר פה ראשי האופנים המיוחדים לתלמוד ירושלמי, וידעתם רב התועלת לכל הוגה בתלמוד זה.

אלא כפלוני אלא כפלוני. פ"י איבעית אימא כפלוני איבעית אימא כפלוני דמאי פ"ה כ"ד ע"ג אלא כר' יוחנן דר' יוחנן אמר וכו' אלא כר' אלעזר דר' אלעזר אמר וכו'.

אמר ר' פלוני. בזה הסגנון בא פעמים אין מספר המאמר במקום שבא
להורות שזה ר' פלוני חולק על החכם הקודם לו, ובכבלי נאמר תמיד בזה
הענין פלוני אמר. דמאי פ"ז כ"ה ע"ב ולא דא היא קדמייתא אמר ר' אחא אם
תירצה ביניהן אמר ר' יוסי הא דתימר מותר בשקיבלה כדרך המקבלין והן
דאת אמר אסור [כשלא קיבלה כדרך המקבלין אתיא דר' יוסי כר' יוחנן ודר'
אחא כר' יוסי בי ר' חנינה וכו', הרי דהש"ס עצמו אמר דר' אחא ור' יוסי
פליגי. — תרומות פ"ז הל' א' כתובות פ"ג הל' א' סבר נתן בר הושעיה
למקום מכות ותשלומין משלם ואינו לוקה וילקה וישלם כדי רשעתו רשעה
אחת אתה מחייבו וכו' וילקה ולא ישלם מן עדים זוממין מה עדים זוממין
משלמין ואינן לוקין אף וכו' אמר ר' נתן (בכתובות אמר ר' יונה) טעמא דנתן
בר הושעיה והפילו השופט והכהו לפניו את שמכותיו יוצאות בו ידי רשעו
יצא זה שאומר לו עמוד ושלם ע"כ. ולפי סגנון הכבלי היה לו לומר ר' נתן אמר
דהרי הוא חולק ונותן טעם אחר לדברי נתן בר הושעיה. — ולהיפך איתא בירושלמי
פלוני אמר במקום שאין שם חולק ולסגנון הכבלי צ"ל אמר פלוני. ברכות
פ"ו י' ע"א ע"ב ר' חונא אמר אהן דאמר סב בריך סב בריך אין בו משום
הפסק ברכה וכו'. ר' הונא אמר הדא שתיתא והדא מורתא שחיקתא אומר עליו
שהכל נהיה בדברו. ר' הונא אמר הרי שנתן לתוך פיו ושכח ולא בריך אם
היו משקין פולטין וכו' וכן בא בירושלמי במקומות אין מספר פלוני אמר
במקום שאין שם חולק.

אמר פלוני ותני כן. דמאי פ"א כ"א ע"ד אמר ר' יוחנן ותני כן לקחן
לזרע וחישב עליהן לאכילה באין מחשבה וכו' ופירושו ר' יוחנן אמר וגם
בברייתא תני כן (והוא בתוספתא שם פ"א), והך ותני כן הוא כמו מאמר
מוסגר. — שביעית פ"ח ל"ח ע"א אתא ואמר ליה למדתנו ותני כן אין סכין שמן
של שביעית במרחץ. — ערלה פ"א ס"א ע"א דאמר ר' יוחנן ותני כן הקדיש
ואחר כך נטע פטור מן הערלה. ועיי' ברכות פ"ד ז' ע"ג אמר ר' יוסי בי ר' בון
ותני ר' חייא בכל יום אדם מתפלל י"ח במוצאי שבת ובמוצאי יום הכפורים
ובמוצאי תענית צבור. — ומדרך הכבלי בענין זה להביא המאמר של האומר
ואח"כ מביא הברייתא בל' תניא כותיה או תניא נמי הכי. והירושלמי מקצר
ואומר מיד אחר שזכר שם האומר "ותני כן" ואינו מכפיל להביא המאמר
והברייתא. אבל בא על ידי זה ליריעון כי לא מביא הברייתא בצורתה
ולרוב הברייתא משונה באיזה תיבה או אומר מן המאמר של האמורא.

אינו מחזור. בא להורות על דבר הנלמד ממדרש המקרא שהדרוש אינו
ברור כל כך ואין הלמד נדון כאילו הוא מדאורייתא. פסחים פ"ב הל' א' ר'
אבהו בשם ר' יוחנן העושה אספולנית משור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח
אינו לוקה שאין לא תעשה שבו מחזור מכלאי הכרם לוקה. — שם סוף פ"ח
מה טעם דבית הלל אתם ושביכם מה אתם טעונין הוייה בשלישי ובשביעי וכו'
ואינו מחזור דאמר ר' חיה (חיה) בר יוסף גידול בר בנימין בשם רב מודיי
בית הלל שאם עבר וזרק את הדם שהורצה. — סוכה פ"ה ריש הל' א' דתני

חליל של קרבן דוחה את השבת דברי ר' יוסי בי ר' יהודה וחכמים אומרים אינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב. . על דעתהון דאילין רבנן למה אינו דוחה משם שאינו מחזור וכו' ע"ש. ועיי' לקמן ערך הגיעוך ועיי' פ"ג. אתא המי. בא ראה, והוא להעיר שיש תמיהא בדבר. ריש ברכות איתא חמי משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן יממה הוא ועם כוכביא הוא משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן כלילי שבת שעה ותרתי ליליא הוא ואת אמר קרובים דבריהן להיות שוין. — וכן כשבא לפשוט בדרך בתמיה. דמאי פ"א כ"ב ע"א חמרת שנכנסת לצור דרך כזיב אתא חמי אילו עמדה לה כזיב פטורה עכשיו שנכנסת לצור חייבת. — וכן אומר אתא חמי אם מביא איזה אופנים ובא להעיר שדברי הברייתא או האמורא לא עמדו גם כאחד אלה האופנים. דמאי ריש פ"א אתא חמי אם רוב משמין דברי הכל חייבין בין דמאי בין ודאי אם אין רוב משמין דברי הכל פטורין בין דמאי בין ודאי מחצה על מחצה לית יכול. — ומצינו אתא חמי והש"ס לא מתרין כלום ואפ"ה המאמר לא נדחה מהלכה. פאה פ"ג י"ז ע"ד ר' בינא בשם ר' ירמיה שייר מטלטלין לא עשה כלום אתא חמי שייר קרקע כל שהוא יש לו מחיה שייר אבנים טובות ומרגליות אין לו מחיה (ואפ"ה הש"ס אינו מדחה דברי ר' בינא ע"ש בסוגי שייר עבדים וכו').

בן אבטיה. במקום שאמר הבבלי להפליג הדבר עוג מלך הבשן איתא בירושלמי בן אבטיה. בבלי יומא פ' מתקף לה ר' הושעיא אם כן הוה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה כי איתשיל בעוג מלך הבשן איתשיל. ובירושלמי שם פ"ה הל' ב' (מ"ד סוף ע"ד) ר' חייה בר אדא בעי קומי ר' מנא ולמה לא תניננה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אמר ליה מפני לוגמו של בן אבטיה ע"כ. והוא קרוב לל' המשנה כלים פ"ז מ"ב זה הוא אנריפו של בן אבטיה.

בעון מימרה, סברין מימרה. פי' רצו לומר וכו' וכן הוא באמת, ולא כמו בבבלי פירוה שמשמעתו בכל מקום שעלה כן על דעת האומרים ולא נתקיים לפי המסקנא. כלאים פ"ד הל' ב' ואתייהא כ"י דאמר ר' חנינא אין האיסור נעשה מחיצה להציל סברין מימרה האיסור נעשה מחיצה ליאסר ע"כ וכן הוא לפי האמת. — תרומות פ"ב מ"א ע"ד ר' ירמיה סבר מימרה אתה רואה את הצמק כאילו תפת. — מעשרות פ"ב הל' א' הוון בעיי מימרה מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וכו'. — מעשר שני פ"ב ג"ג ע"ג וסברין מימרה כיני מתניתא המצרף סלע ממעות מעשר שני. — שם פ"ג ג"ד ע"ב סבתא הוות סברה מימרה וכו' ואילין רבנין הוון סברין מימרה. וכל הנך בעי מימרה, סברין מימרה קיימין לפי האמת וכן הוא כמעט בכל המקומות (ובעל יד מלאכי כלל ר"ב עשה עצמו כמסתפק בזה), ואך מעטים יוצאים מן הכלל ונלמדו מענינים. עיי' ברכות פ"ד ז' ע"ב ר' חייה בשם ר' יוחנן תפילת המנחה ותפילת המוסף תפילת המנחה קודמת הוון בעין מימרה בשאין ביום כדי להתפלל שניהן וכו' ר' זעירא בשם ר' יוחנן ואפי' יש ביום כדי להתפלל שתיהן תפילת המנחה קודמת. — פסחים פ"ז הל' ז' ר' יוסה בשם ר' חסדא הוין סברין מימרה עליו לא על העובר שלו מן מה דתני וכו'.

בפירוש שמעת מן פלוני או מן שיטתיה. בכבלי הסגנון בענין זה
"בפירוש שמיע לך או מכללא", והכבלי מוסיף לבאר ואי מכללא מאי ומביא
המעשה או המאמר שממנו יש לכאורה לדון זה הדבר ואמר שנאמת אין
ראייה משם. והירושלמי מקצר כדרכו ומביא מיד המאמר שממנו יש קצת
לדון (והוא הנקרא בירושלמי מן שיטתיה) ומסיים שאין ראייה משם. ערלה
פ"א ס"א ע"א ר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהן ממש אמר ר' זעירא
לר' יוסי בפירוש שמעתנה מן ר' יוחנן או מן שיטתיה דאמר ר' יוחנן ותני כן
הקדיש ואחר כך נטע פטור מן הערלה נטע ואחר כך הקדיש חייב בערלה
ואתון סברין מיטר הקדיש פטור וזקנה פטור ולא דמיא הקדש ראוי לפדותו וכו'.

דברי פלוני. בא לפעמים בראש המאמר ופירושו אלה הם דברי פלוני
והוא כמו פלוני אומר, כלאים פ"ג (הל' ו') כ"ח ע"ד כהנא אמר דברי ר'
ישמעאל פעמים שיש עשרה פעמים שתיים עשרה פעמים שמונה. שם הל' ז'
אמר ר' יוחנן דברי ר' ישמעאל אפי' שורה יחידית נותנין לה עבודה. — חלה
פ"א סוף הל' א' דברי חכמים ר' יוסי בי רבי בון ר' חייה בשם רבין בר חייה
הן שהביאו שלישי לפני ראש השנה, פ"א אלה החכמים ר' יוסי בי רב בון
ור' חייה בשם וכו' אמרו. — ערלה פ"ב ס"א סוף ע"ד דאמר ר' אבהו בשם
ר' יוחנן דברי ר' מאיר כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן בכזית. והמדייק
במקומות אלה וגם במקומות אחרים שבא שם בראש המאמר דברי פלוני
יראה שאין הכוונה לחלוק אלא להביא דברי פלוני וכמו בכבלי תניא ר' פלוני
אומר. ועמוד על זה שכבר טעו בו מפרשי הירושלמי.

דרובא אתא אימור לך. פ"י גדולה ממנה (רבוהא) בא לאשמועינן.
מעשרות פ"א מ"ט ע"א תני משיעמיד ערימה בראש גגו ר' יונה בעי הא בשדה
לא אמר ר' היננא דרובא אתא אימור לך אפילו משיעמיד ערימה בראש גגו. —
ועיי' פאה פ"ד י"ח ע"ב רובא דר' יוחנן רובה דר' שמעון לקיש ובפירושו שם.
ועיי' לעיל לשונות הירושלמי ערך והוא דרבה מנה.

הבא לך רצועה. לשון גערה וגיפה כשלא נתקיימו כלל דברי האומר
ופירושו ראוי את ללקות. כלאים פ"א הל' א' ר' יעקב בר זבדי בעא קומי ר'
ירמיה מתני דר' ישמעאל בי ר' יוסי וכו' והוה מסתכל ביה אמר ליה מה את
מסתכל בי הבא לך רצועה. — ודוגמתו יבמות פ"ב הל' ו' יעקב איש כפר
נבוריה אזל לצור אתון שאלון ליה מהו מיגור בריה דארמייתא בשוכתא וסבר
מישרי לון וכו' שמע ר' חגי אמר ייתי אייתוניה דילקין. — ועיי' לקמן ערך
חזור בך.

הגיעוך (סוף) פ"י הורידו אותך לסוף הדבר והקילו עליך. ברכות פ"ב
ה' סוף ע"א הגיעוך סוף מלאכת המים שאינם מחזורין דבר תורה. — עירובין
פ"ה כ"ב ע"ד ההדיוט שריבה אין שומעין לו אמר ר' הושעיה הגיעוך סוף
תחומי שבת שאינם מחזורין מדבר תורה.

היא הדא היא הדא. כמו בכבלי היא היא. שביעית פ"ח ל"ח ע"ד ביצה

פ"א הל' א' אמר ר' מנא קומי ר' יודן מה אפכה לה פתילה גבי ביצה אמר ליה מן מה דאנן חמי רבנן מדמי לה דא אמרה היא דא היא דא.

ויידא אמרה דא, והיידא אמרה וכו' ואיידא וכו' וכו'. עיקר פירושו מי זאת אשר אמרה זאת. כשמביא הש"ס ממשנה או מברייתא ראייה לדברי אמורא והראייה מופרכת אמר ויידא אמרה וכו' וענינו ואלא מאיזה משנה או ברייתא יש להביא ראייה. ברכות פ"ו י"א ע"ב אבל דמאי דא אמרה אבל פירות ספק ניתקנו ספק לא ניתקנו מזמנין אמר ר' שמעון אחוי דר' ברכיה בשעה שגזרו על הדמאי רוב עמי הארץ היו מכניסין לבתיהן (פי' רוב עמי הארץ היו מעשרין וכן איתא ערלה פ"ב הל' א' בשינוי קצת ע"ש וא"כ אין ראייה ממתני' דאכל דמאי), ויי דא אמרה דא (ואלא איזה משנה אמרה זאת מהיכן יש להביא ראייה דספק ניתקנו ספק לא ניתקנו מזמנין) כותי מזמנין עליו (משנה בראש הפרק) ואהן כותי לאו ספק הוא. — ולפעמים נאמר והיידא אמרה וכו' אם מקשה הש"ס אדברי אמורא ומתרגין, וקאמר ואילו מאיזה משנה וכו' יש להקשות כלו' איזה משנה וכו' אמרה כדברי המקשין. פסחים פ"ב ריש הל' א' אמר ר' בון בר חייה קומי ר' זעירה זאת אומרת שמתר להאכילו לבהמת הבקר התיב ר' ירמיה והתנין מפרר סבר ר' ירמיה ככרות אמר ליה ר' יוסי לא אמר אלא מפרר מכיון שפיררו בטל (ונדחה קושי' ר' ירמיה ע"ש), ואיידא אמר דא (ואיזה ברייתא אמרה זאת כלו' מאיזה ברייתא יש לדיוק כקו' ר' ירמיה דאסור להאכיל חמץ לבהמת הבקר) לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים הרי זה בה (בא) לאוסרו בהנייה מה אנן קיימינן אם לכלבו ההני איסור הנייה אלא כי נן קיימין אפילו לכלב אחרים וכו'. ועיי' ערלה פ"א ס"א ע"א ערלה מאימתי מונה לו משעת נטעתו ר' שמעון בן לקיש אומר בלבד דברים שהן באין במחשבה וכו' אבל ערבה כנסוע בארץ ר' יוחנן אמר אפי' ערבה והתנינן אין נוטעין ואין מכריכין וכו' על דעתו דר"ש בן לקיש וכו' ניחא על דעתיה דר' יוחנן וכו' שנייא היא שהן מתאחזין בשביעית והיידא אמר דא הנוטע והמכריך וכו'. — ועיי' פאה פ"ה הל' א' ויי דא אמר דא גדיש שלא לוקט תחתיו, ובשקלים פ"א הל' ב' והיידא אמרה דא גדיש וכו'. — ברכות פ"ד ז' ע"ג ויידא אמרה דא דאמר ר' חנינה וכו' ושם פירושו אהאי אמרה ר' יוחנן ע"ש.

ולית ליה קיום. הירושלמי מקשה בהרבה מקומות על דברי איזה אמורא ואינו מתרגין ואפ"ה לא נדחו דברי האמורא לפי שיש אפשר למצוא תירגין עיי' לקמן פ"ג, אבל אם ברור לו שהקו' חזקה כ"כ שאי אפשר למצוא לה תירגין אמר ולית ליה קיום והוא כמו תיובתא בכבלי. חגיגה פ"ב סוף הל' ו' (ע"ה ריש ע"ג) מתניתא פליגא על ר"ש בן לקיש צנון שבמערה וכו' דא פליגא על ר' שמעון בן לקיש ולית לה (ליה) קיום. — גיטין פ"ז הל' א' ר' יעקב בר אחא אמר איתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש ר' יוחנן אמר עודהו קורדייקוס עליו כותבין ונותנין גט לאשתו ריש לקיש אמר לכשישתפה וכו' אמר ר' זעירא מתניתא פליגא על ריש לקיש ולית ליה קיום (ובבבלי גיטין ע' מתרגין הש"ס הך קושיא ועיי' לקמן פ"ג).

ועוד מצינו לשון אשר מורה שא"א לקיים דברי האומר. כלאים פ"א כ"ז
ע"א הכא פרס כהנא מצודתיה על ריש לקיש וצדייה.

(חזור בך) דלא כן אני כותב עליך זקן ממרא. הוא גערה ונויפה.
ע"ז פ"ב מ"א ע"ד שמואל אכל (שמן של נכרי) רב לא קביל עליה מיכול
אמר ליה שמואל אכול דלא כן אני כותב עליך זקן ממרא. — יבמות פ"י
י"א ע"א גיטין פ"ח מ"ט ע"ג ר' יוסי שאיל לר' פינחס הואך סביר רבי אמר
ליה כר' ירמיה אמר ליה חזור בך דלא כן אני כותב עליך זקן ממרא. (ועיי'
פ"ד ערך ר' פינחס).

כאינש דשמע מילא ומקשי עלה. אם אמורא מקשי על אמורא
אחר והוא בעצמו אמר המאמר זה אמר הירושלמי כאינש דשמע וכו' כל' הוא
עצמו מסופק קצת אם ישרו דבריו לכן הוא מקשה פן יאמר לו זה החכם טעם
הגון. עיי' יומא פ"א ריש הל' א' דיליף ר' יוחנן דמפרישין כה"ג מביתו ז' ימים
קודם יום הכפורים ממלואים וריש לקיש מקשה עליו ואח"כ מביא הש"ס דריש
לקיש עצמו יליף ממלואים וקאמר הש"ס ולית סופיה דר' שמעון בן לקיש
מישמעינה מן הדין קריא אלא כאינש דשמע מילא ומקשי עלה. — שם
פ"ב ל"ט ע"ד ר' שמי בעי ולמה לא גזרו על שני גזרין בשחרית אמר ר' מנא
לא שמיע רב שמי דמר ר' יוחנן לא גזרו על שני גזרין בשחרית ואמר ר'
יוסי מתני' אמרה כן וחזר ואמר אין דו שמיע אלא כאינש דשמע מילא
ומקשי עלה.

לא מסתברא דלא חילופין. הוא כמו איפכא מסתברא בכבלי. פסחים
פ"א סוף הל' ד' (כ"ז ע"ד) חברייא אמרין חמישית כר' יודה הקדישו מוקדש עשאו
תרומה אינה תרומה. . . אמר לון ר' יוסי לא מסתברא דלא חילופין הקדישו
אינו מוקדש עשאו תרומה הרי זו תרומה.

מה דנפל לדין נפל לדין. פי' מה דשייך בזה שייך בזה. פסחים פ"ז
ל"ד ע"ד מ"י כדון (אם מרצה הציץ על הכהן העובד בטומאת התהום ע"ש)
ר' נחמן בשם ר' מנא לכם בין לו בין לעובד שלו עד כדון עושי פסח נזיר
מניין ר' יוסה בשם ר' חסדא הוינן סברין מימר עליו לא על העובד שלו מן
מה דתני הוא נזיר היא עושה פסח הרא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין.

מהלכה. נאמר בירושלמי לפעמים על דבר שאינו מן התורה כ"א מדברי
חכמים. דמאי פ"ג כ"ג ריש ע"ד מודי ר' שמעון שהוא מפריש מעשרותיו
מהלכה. וז"ל הר"ש כפי המשנה כתיבת יד כפי מה שהובא בתשובות ר'
בצלאל אשכנזי תשו' א' י"ד ע"א: מהלכה בכמה מקומות יש בירושלמי בלשון
זה וכדבר שהוא מדרבנן הגיל לומר מהלכה.

מהלפה שיטתיה דפלוני. פי' דבריו סותרין זה את זה ובכבלי הסגנון
„ורמי ידיה ארדייה“. כלאים פ"א כ"ז ע"א מהלפה שיטתיה דרבי תמן
הוא אמר גולן מין אחד והכא הוא אמר הכין. וכן בתרבה מקומות. — וכן
כשבא לומר שדברי פלוני סותרין זה את זה אומר תרתין מילין תני (אמר)

פלוני והן פליגין חדא על חדא. חלה פ"ג נ"ט ע"א אמר ר' יונה תרתין מילין תני ר' חייא רוב' ואינין פליגין חדא על חדא טבל מנינו בחולין וכל הספק פוסל את התרומה ופוסל את החולין מלעשות תרומה וקשיא אם טבל ממנו (צ"ל מנינו) בחולין למה לי פוסל את החולין מלעשות תרומה. — ערלה פ"א ס"א ע"א אמר ר' מיישא לר' זעירא תרתין מילין אתון אמרין ואינין פליגין חדא על חדא הכא אתון אמרין שאין גדולי איסור מעלין את האיסור והכא אתון אמרין לוקין עליו בכזית.

מיליהון דרבנן אמרין. כשמקדים מאמר הש"ס דאיזה אמורא או מחלוקת האמוראים ובא להביא ראייה מאמורא אחר אמר מיליהון דרבנן אמרי כלו' כאמורא פלוני. זה "מיליהון דרבנן" לא קאי לרוב כ"א כאמורא יחיד. דמאי פ"ד כ"ד ריש ע"א ר' יונה בשם ר' זעירא תיפתר בפירות שנשמכה דעתו עליהן מערב שבת וכו' אמר ר' מנא מיליהון דרבנן מסייעין לר' יונה אבא דתנינן תמן וכו' ר' ינאי בי ר' ישמעאל בשם ר' יוחנן בשבת של פוטגמיא התיירו וכו' לא כפירות שנשמכה דעתו עליהן מערב שבת היא. — פסחים פ"א הל' א' מיליהון דרבנן אומרין לא כמה דהוא מנהר בליליא מנהר ביממא דאמר ר' הונא כד הוינן ערקין באילן בוטיתא דסדרא רבא היו מדליקין עלינו נירות בשעה שהיו כיהים היינו יודעין שהוא יום ובשעה שהיו מבהיקין היינו יודעין שהוא לילה. וכן נאמר מיליהון דרבנן פליגין אף במקום שאין שם אלא יחיד החולק. דמאי פ"ו כ"ה ע"ד אמר ר' יוסי מיליהון דרבנן פליגין דאמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן השותפין מחלוקת רבי וכו'.

ולפעמים נאמר מיליהון דרבנן (ולא נזכר מי הם אלו רבנן) להורות שכן אמרו החכמים של אותו זמן. דמאי פ"ב כ"ב ע"ג אמר ר' אבמרי מיליהון דרבנן אמרי כל המינין האסורין בקיסרין החטים והפת וכו'.

מן אולפן. פי' בקבלה מרבותיו ולעומתו מן דיעה פי' מסברת עצמו. עירובין פ"ג כ"א ע"ב ר' אחא אמר לה מן אולפן ר' יוסי אמר לה מן דיעה כארבעה זקנים כר' אליעזר. — שם פ"ט כ"ה סוף ע"ג אמר ר' זעירא אין לית הדא אולפן דשמואל קשיא.

נמנה בעלייה. בא להורות שפלוני הסכים בדבר והדבר ברור ואין חולק עליו. שביעית פ"ב ל"ג ע"ד ר' בא ר' לא הוון יתבין בצור אתא עובדא קומיהון הורי ר' לא ישפכו פירותיו אמר ר' בא אני לא נמנית עמהן בעלייה. — שם פ"ה ל"ה ע"ד ר' אימי בעא קומי ר' יוחנן מתניתא עד שלא גזרו על הספחין אמר ליה וכי בעלייה היית. וה"ל הר"ש שביעית פ"ה מ"ב ונקט עלייה לפי שהיו רגילין לעשות גזירות בעלייה כדאמרין בסוף בן סורר בעליית בית ניתזה בלוד ובפ"ק דשבת בעליית חנניה בן גריון ובכתובות פרק נערה מדברים טובים שנאמרו בעלייה עכ"ל. ואפשר שהוא על דרך השאלה לפי שאלו הלכות גדולות נאמרו בעלייה בימי התנאים הראשונים והסכימו כולן עליהן לכן אמרו על כל הלכה שהסכימו חכמי הדור עליה שנמנה בעלייה.

עוד. הוא לפעמים כמו בבבלי "גם". ברכות ריש פ"ה שכן מצינו בנביאים

הראשונים שהיו חותמין את דבריהן בדברי שבה ובדברי נחמות אמר ר' אלעזר
 חוץ מירמיהו שחתם בדברי תוכחות אמר לו ר' יוחנן עוד הוא בדברי נחמות
 חתם וכו'. — שם זעור בר חיננא אמר המקוץ דם בקדשים מעל עוד הוא
 מהלכות קצובות.

עבד, עשה, ניתוסף לפעמים על הפעל וכא להורות התמדת המעשה. דמאי
 פ"א כ"א ע"ד חמרתיה דר' פינחס בן יאיר גבונה ליטסיי (לסטיי) בליליא עבדת
 טמורה גבון תלתא יומין. — כלאים פ"ט ל"ב ע"ג שבע שנים עשת ארין
 ישראל נשרפת. — פסחים פ"ז הל' ג' (ל"ג ע"ב) שלש עשרה שנה עשה ר'
 עקיבא נכנס אצל ר' ליעזר ולא היה יודע בו. וזה הדרך נמצא לרוב בהגדה.

פלוני בשם פלוני. במקום שאמר חנם בשם חנם חסר תיבת אמר לפני
 האומר הראשון ולפני בעל המאמר עצמו כא תי' בשם או משום. ר' יצחק בר
 מרי בשם ר' יוחנן, ר' נחמן בשם ר' מנא (ודרך הבבלי אמר ר' יהודה אמר
 שמואל וכו') וכן במקום שבאים ג' או ד' אומרים בזה אחר זה חסר תי' אמר
 אצל ב' או ג' הראשונים. ר' שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן, ר' ירמיה ר'
 מיישא בשם ר' שמואל בר יצחק וזה הוא דרך הירושלמי בכל מקום. —
 ושמור זה כי הוא כלל גדול לתקן לפעמים הטעיות בירושלמי. גיטין פ"ה הל'
 ה' (מ"ז ע"א) ר' יעקב בר אחא בשם ר' יהושע בן לוי משום ר' נחמן בר יעקב
 בעי וכו' והנה אם ר' יהושע בן לוי בעי משום ר' נחמן בר יעקב היה ראוי
 להיות ר' יעקב בר אחא ריב"ל משום ר' נחמן בר יעקב. וגם מצד הזמן אי
 אפשר שריב"ל בעי בשם ר' נחמן בר יעקב, שהרי ריב"ל קדם הרבה לר' נחמן
 בר יעקב עיי' פ"ד. וכל זה מורה שחסר פה איזה אמורא וכן צ"ל ר' יעקב בר
 אחא בשם ריב"ל פלוני בשם ר' נחמן בר יעקב. — כלאים פ"ב כ"ז ע"ד ר'
 זעירא ר' אבונא בשם ר' הונא חד אמר תשעת קבין וחרנה עד שמונה. וע"כ
 יש פה איזה חיסרון דהא הוא כמו אמר ר' זעירא אמר ר' אבונא בשם רב
 הונא והיאך יבוא אח"כ פלוגתא, חד אמר חרנה אמר. ובג"ד הר"ש שם מ"ב
 הוא מתוקן ר' זעירא ר' (כצ"ל) אבינא בשם ר' הונא ור' בא בשם ר' הונא
 חד אמר עד תשעה קבין וחרנה אמר עד שמונה קבין.

פלוני ופלוני פלוני אמר פלוני אמר. דרך הירושלמי להציג בראש
 הפלוגתא שמות החולקים ואח"כ מביא דברי האומר זה המאמר ודברי האומר
 זה המאמר. ברכות פ"א ג' ע"ג ר' לוי ור' סימון ר' סימון אמר מפני שכתוב
 בהן שכיבה וקימה ר' לוי אמר מפני שעשהת הדברות כלולין בה. וכן הוא
 בהרבה מקומות בירושלמי ונמצא בן לפעמים גם בבבלי ועיי' לקמן פ"ג.

פלוני עבד לה שמועה. במקום שהשי' מסופק בדבר ופושט ליה
 ואמורא אחר אמר לה פשוט בשם חנם כלו' שאין ספק בדבר, מדרך הירושלמי
 לומר פלוני עבד לה שמועה. סוכה פ"א סוף הל' א' וזמן מכיון שחשיכה מהו
 שהוא צריך להזכיר זמן ר' הושעיה אומר צריך להזכיר זמן ר' אילא אמר צריך
 להזכיר זמן ר' זבידה אמר צריך להזכיר זמן ר' חיה בר אדא עביד לה שמועה
 ר' זעורה ר' יצחק בר נחמן בשם ר' הושעיה ר' יודה בר פוי בשם ר' חמא

אבוי דר' אושעיה מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן. — ועיי' פאה פ"ג י"ז
 ע"ד ר' מנא בעי ולמה לננן אמ' מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי דכתיב מן
 האדמה אשר נתת לנו ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יוחנן אמר שמועתה כן מי
 שאין לו קרקע פטור מן הוידוי דכתיב מן האדמה וכו'. — ודע דשמועה
 בכל מקום מאמר אמורא ולא ברייתא, עיי' מעשר שני פ"ב נ"ג ריש ע"ג דתמן
 אמרין בשם ר' חסדא ולא ידעינן אם מן שמועה אם מן מתניתא.

קבלה כאינש דאמר בעל דינא קבליה. לפעמים מקשה חכם
 בפלפולו על חכם אחר על דבריו והוא אינו משיב ואמר הש"ס „וקבלה“ הרי
 אנו רואין שקיבל הקו' וא"כ איתותב וע"ז אמר הש"ס דמה שאינו השיב לו הוא
 משום דלא חש להשיב ומה שנראה שקבלה הוא כמו שאדם שמח לוטר בעל דין
 קבליה כל' זה שכנגדו קבל דיבורו (טענתו) אם הנטען לא השיב עליה ולא משים
 על לבו שאינו משיב מפני שרואה שאין בטענותיו ממש. נזיר פ"ו נ"ד ע"ד
 ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה טעמא דר' יוסי לא תשקצו את נפשותיכם
 וכו' התיב ר' אלעזר הרי איברי בהמה טהורה וכו' וקבלה מהו וקבלה כאינש
 דאמר בעל דינא קבליה. — עוד שם ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעמי'
 אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור הותיב ר' חייא בר
 יוסף קומי ר' יוחנן הרי בשר בחלב ולא טעם טעם ממשו של איסור ואת
 אמר לוקה וקבלה ואמר ר' בון בר חייה קומי ר' זעיר' מאי וקבלה כאינש דאמר
 בעל דיניה קבליה. וכמס' ערלה פ"ב ס"ב ע"ב הגי' בטעות כאינש דשמע
 מיליה דבעל דינא קבלה.

שרע מינה. השמיט עצמו ממנה כל' ברה מההיא בעיא או קושיא ולא
 רצה להשיב מפני שהיה מגמגם בדבר או שלא רצה להכניס עצמו בין המחלוקת.
 ברכות ה' ע"ב אמר ר' חגי שושביניה דרבי שמואל קפודקיא הויני שאילית
 לר' יאשיה ושרע מינה (וע"ש דוגמתו ר' יני ערק אפי' מתינוקת שלא הגיע
 זמנה לראות ונישאת). — פאה פ"ב הל' א' ר' זעירא בעא קומי ר' יסא נתכוון
 לזכות מן המיצר ושרע מינה. — שביעית פ"ט הל' א' ביצה פ"א הל' א'
 (בשינוי קצת) אמר ר' ווא אתא עובדא קומי ר' יסא ובעא מיעבד כר' יוחנן
 כד שמע דרב ור' חנינא מתפלגין שרע מינה.

תשובת הפלג השיבו. כל' דיחוי בעלמא וכמפליגו בדברים. ע"ז
 פ"ג הל' ד' חברייה וכו' תשובת הפלג השיבו (ר' גמליאל לפרוקלוס במשנה
 שם) דלא כן היה לו להושיבו מבעל פעור שאין עבודתו אלא בפעירה.

ועוד יש להעיר על איזה דרכים המיוחדים להירושלמי.
 בירושלמי נפקד בכמה מקומות אות החבור וכן מ' החיבור והפירוד.

הרבה פעמים נפקד דל"ת החיבור וכן ו"ו החיבור. — דל"ת החיבור:
 ברכות פ"ו י' סוף ע"ב מילתיה דרב אמרה כן חד פרסוי אתא לגבי רב וכו'. —
 פסחים פ"ח הל' ג' מיליהון דרבנן אמרי שאינו יוצא לחולין וחזור וקדש תמן
 תנינן נתן לה כספים וכו' והוא כמו דתמן תנינן.

וכן נפקד וי"ו החיבור. ברכות פ"ז י' סוף ע"א וריש ע"ב ר' הונא אמר
אהן דמר סב בריך סב בריך אין בו משום הפסק ברכה וכו' רב הונא אמר הדא
שתיתא והדא מורתא שחיקתא אומר שנ"ב ר' הונא אמר הרי שנתן לתוך פיו וכו'.
והוא כמו ואמר ר' הונא הדא שתיתא וכו' ואמר רב הונא הרי שנתן. וכבר
הערנו על דרך הירושלמי לומר. פלוני אמר במקום אמר פלוני וגראה שע"ז
חסרה הוי"ו. — וכן ברכות פ"ה ט' ע"ג ר' חזקיה בשם ר' ירמיה הבינונו ולמדנו
ר' חזקיה בשם ר' ירמיה העונין אמר צריכין ליתן עיניהן בכוס וכו' ר' חזקיה בשם
ר' ירמיה ארבעת מינין שבלולב ניטלין דרך גידוליהן ע"כ המאמר השני והשלישי
הוא כמו ואמר ר' חזקיה וכו' אבל לפי שדרך הירושלמי לומר פלוני בשם
פלוני ולא „אמר פלוני בשם פלוני“ כמו שהערנו לעיל לכן חסרה הוי"ו. —
וכן חסרה לפעמים וי"ו החיבור בין שני עברים. ברכות קרוב לסוף פ"א והוא
נהוג עבד דכוותהון. ודרך הירושלמי בהרבה מקומות שלח שאל וכן יבמות
פ"ב ד' ע"א אתון שאלון ליה.

הרבה פעמים נפקדה תי' החיבור והפירוד. תיבת החיבור אי נמי: ברכות
פ"ד ז' ע"ב טעמא דר' יודה שנים ליום חובה ליום שנים ליום שני פרקליטין
ליום שנים ליום שתהא שחיטתן לשם היום שנים ליום שתהא שחיטתן כנגד
היום ע"כ. והוא כמו אי נמי שנים ליום שני פרקליטין ליום אי נמי שנים ליום
שתהא שחיטתן וכו'. — וכן נפקד תי' וכן. ברכות פ"ד הל' א' א' ר' זעירא
בשם ר' יוחנן ואפי' יש ביום כדי להתפלל שתיהן תפילת המנחה קודמת ר' נתן
בר טובי אפי' יש ביום כדי להתפלל שתיהן תפילת המנחה קודמת והוא כמו
וכן אמר ר' נתן בר טוביה. שם פ"ז הל' א' א' אי זו היא ברכה ראשונה וכו' ר' זעירא
בשם ר' ירמיה זו הזן את הכל ר' חלבו בר חנן בשם רב זו הזן את הכל
ע"כ. ובכל אלה נפקד וכן ונפקד ג"כ „אמר“ על דרך הירושלמי שזכרנו לומר
„פלוני בשם פלוני“. — פאה פ"ג י"ז סוף ע"ד לא מודי ר' יוחנן שאם כתוב
בה מהיום אינו יכול לחזור בו אתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן אינו יכול לחזור בו. וכן
יכול לחזור בו אתא רבי לא בשם רבי יוחנן אינו יכול לחזור בו. — וכן
נפקד תיבת הפירוד אז. כלאים פ"ד כ"ט ע"ב הדא פ"אה מה את אמרת
מלמעלן מן הצד פי' או מן הצד. — שם פ"ח ל"א ע"ג ואמה טריקסין ר'
יונה בוצרייה בעי טרינסון מה מבפנים מבחוץ פי' או מבחוץ. — יומא פ"א
הל' ו' כהנא שאל לרב מה נתני קבוטר קבוטל פי' או קבוטל. — סוכה פ"ה
הל' ה' ר' ירמיה עשירית מלמעלן עשירית מלמטן פי' או עשירית מלמטן. וכן
בהרבה מקומות. — וכן נפקד ברוב מקומות מהו. דמאי פ"א כ"א ע"ד עד
כדון כשאין בידו מעות היו בידו מעות ר' נחוטי בריה דר' חייא בר בא אמר
היו מעות בדיסקא ולא היה מחללו ע"כ, פי' שמענו כשאין מעות בידו אז
מאבד את מעוטו בדרכים (ע"ש בסוגי) היו בידו מעות מהו פי' אם צריך לחללו
או יכול לאבד אותו בלא חילול וע"ז פושט הש"ס ר' נחוטי וכו'. וזה כמעט
בכל מקום שהצד האחד פשיטא ליה ובצד האחר יש ספק, נפקד תי' מהו.
אצל דרשת המקראות בהגדה נפקד לפעמים דכתיב, שנאמר. ברכות
פ"ד ח' ע"ב ויסב חזקיה פניו אל הקיר באיזה קיר נשא עיניו ר' יהושע בן לוי

אמר בקירה של רחב נשא עיניו כי ביתה בקיר החומה וכו' (והוא כמו „שנאמר כי ביתה“). ר' חנינא בר פפא אמר בקירות בית המקדש נשא עיניו בתתם ספס את סיפי ומזוזותם אצל מזוזותי והקיר בני וביניהם וכו' ורבנן אמרי בקירות לבו נשא עיניו מעיי מעיי אוחילה קירות לבי.

לרוב נפקד אל תקרי. ברכות ריש פ"ה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ר' יהושע בן לוי אמר השתחוו לה' בהדרת קודש בחדרת קודש. ועיי' בבלי ברכות שם השתחוו לה' בהדרת קודש אל תקרי בהדרת אלא בחדרת קודש. — פאה פ"א ט"ז ע"ב ר' חונא בשם ר' אבהו ה"ק אין לפניו שכחה הא בשביל ישראל נעשה שוכחן מה טעם נושא עון כתיב, פ"א אל תקרי נושא (בשי"ן שמאלית) אלא נושה מל' כי נשני אלהים. — שביעית סוף פ"ד ר' לעזר אמר אפילו נפלים (עתידין לחיות) מה טעם ונצורי ישראל להשיב ונצירו (צ"ל ונצירי), פ"א אל תקרי ונצורי אלא ונצירי (ונצירי) והוא מל' ונצר משרשיו יפרה. — בראשית רבה (והוא אגדת ארץ ישראל כידוע ועיי' לקמן פ"ג) פס"ה דבר אחר וירח את ריח בגדיו כגון יוסי איש משיתא ויקום איש צרדה פ"א אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו. ועיי' פאה ט"ז ע"ב הרי שהיה אדם רע כל ימיו ולבסוף עשה תשובה הקב"ה מקבלו וכו' אמר ר' יוחנן ולא עוד אלא כל עבירות שעשה נחשבין לו כזכות מה טעם מור ואהלות קציעות כל בגדותיך כל בגידות שבגדת בי וכו'.

לפעמים הלשון אינו מדויק בירושלמי וצריך לסרסו. ברכות ריש פ"ו ומנין שכל המצות טעונות ברכה ר' תנחומא ר' אבא בר כהנא בשם ר' אלעזר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה הקיש תורה למצוה מה תורה טעונה ברכה וכו' וצריך לסרסו הקיש מצוה לתורה. ועיי' דוגמתו סוטה פ"ח מ"ו שתחילת ניסה נפילה ובבבלי שם מ"ד. — שם ריש פ"ז ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש תרויהוון אמרין אפילו שנים שדנו אין דינן דין וצ"ל שנים אפילו שדנו. — דמאי ריש פ"א ספק רוב משמריין ספק אין רוב משמריין וצ"ל ספק רוב אין משמריין ע"ש. — שם פ"ו כ"ה ע"ד אמר ר' הושעיא הדא דתימא ע"מ שקנו שלא לחלוק אבל אם קנו ע"מ לחלוק אוף ר' מודה לרשב"ג וכו' וצ"ל הדא דתימא שלא קנו ע"מ לחלוק. — כלאים פ"ב כ"ז ע"ד אמר ר' יוסי מילתא דר' יוחנן מסייע לי מעשה באחד שלקח ירקה של גינה מן הגוי וכו' וצ"ל גינה של ירקה. ואפשר שמקומות כאלה נשתכשו ע"י סופרים.

ואחרי הערנו על לשונות וסגנון המיוחדים להירושלמי נזכיר ג"כ קצת הלשונות וסגנון המיוחדים לבבלי ולא נמצאו בירושלמי. והן הכי השתא, לאיי, כלפי לייא, ולטעמיך, ותסברא, תיקו, בשלמא, מידי אריא, דקארי לה מאי קארי לה, תנא קמא (ובירושלמי נאמר חכמים במקום תנא קמא) לימא מסייע, והילכתא (בסוף הסוגיא), מגדף בה פלוני, לייט עלה. וקצת אלה הלשונות יצאו מפי רבנן סבוראי והגאונים הראשונים כאשר ביררנו במכתב חדשי שנת י"ו, ועוד נדבר אי"ה בזה. — הוי בה נמצא אך מעט מזער בירושלמי עיי' ריש תענית אמר ליה ר' חייא בר מריא

הכין הוה ר' יונה אבוך הוי בה ע"כ אבל אין הבונה ששאל או שהיה מתמה
וכמו שהוא בכבלי אלא היה מפרש (או היה מעטיק בו). ועיי' מעשרות פ"ב
מ"ט סוף ע"ד מתני' פליגא על הווייה דר' מנא. — במקום חנו רבנן אמר
הירושלמי תני. — וכן לא נמצא בירושלמי גופא להדר אדלעיל.
עוד ראינו להעיר בחתימת זה הפרק על דרך הכתיבה בתלמוד הירושלמי
אשר לפנינו.

הכתיבה בירושלמי היא לרוב מלאה גם במקום חירק קטן או צי:
עינבי, קיבל, משאליניה, שיטתיה וכו'. ולפעמים באה יו"ד ואין לה מקום
כלל: צונין. וגם במ' שוא: דילועין.

בסוף הכתיבה נוספת לפעמים יו"ד על יו"ד נה נראה: ר' חגי' במ' חגי.
לפעמים באה יו"ד במ' דגש חזק, אף שהקריאה בפתח: מיקל במ' מקל, המידל
במ' המדל.

והכתיבה המלאה והנוספת נמצאת ג"כ בהבאת פסקי תנ"ך, טעיי, השיבינו,
מליך, ילדותך, יריאיו וכו'.

פרק שלישי.

דרך התלמוד ירושלמי בהלכה ובהגדה ואיך ניסדר התלמוד ירושלמי.

התלמוד ירושלמי אשר בידינו היום הוא רק לארבעה סדרים זרעים מועד
גשים נזיקין ולשלשה פרקים הראשונים דמס' גדה. ולמס' שבת חסרה הנמרא
ירושלמית מפרק כ"א עד סוף המסכתא, וכן נפקד הנמ' ירושלמית לפרק ג'
דמס' מכות. ולמס' עדיות ואבות לא נמצא גמ' ירושלמית וגם לא בכלית.
ונוסף הירושלמי על הבבלי שיש לו גמרא לכל סדר זרעים ובבבלי לא נמצא
גמרא כי אם למס' ברכות, גם יש להירושלמי יותר על הבבלי גמרא למס'
שקלים. והנה התו' גדה ס"ז ע"א ד"ה ותבדוק מביאין ירושלמי דפרק דם הגדה
ע"ש, הרי שהיתה בידיהם גמרא ירושלמית לפ"ז דמס' גדה ומסתמא גם להפרקים
שלפני פרק זה. ובימי הדפסה ראשונה כבר כלו תמו. — וטרם נעמוד על זה
הענין יש לנו להקדים איזה חקירות הנוגעות ליסוד ועצם הירושלמי.

לכל הוגה בעיון בירושלמי ובבבלי יבואר כי כמו שיש הבדל רב בלשון
ובסגנון בין שני התלמודים אלה, כן יש שינוי ביניהם ובמדה מרובה יותר הן
בדרך פירוש המשנה והברייתא והצעתן, הן בדרך משא ומתן של הלכה. —
גם יראה ויבין כל מעיין שגם בדברי האמוראים הירושלמיים הבאים בירושלמי
והובאו ג"כ בבבלי יש שינוי בהרבה מקומות בין ב' התלמודים, וכן יש שינוי
בדברי האמוראים הבבליים הבאים בבבלי ובירושלמי. ועל די השינויים כאלה
תחזק השאלה ההכרחית בעצמה על ענין סידור הירושלמי ומי הם המסדרים.